



Õiguskantsler

Teie 22.03.2018 nr

Meie 18.05.2018 nr 7-4/180686/1802321

Lasterikka pere toetus

Lugupeetud avaldaja

Pöördusite õiguskantsleri poole seoses [perehüvitiste seaduses](#) reguleeritud lasterikka pere toetuse saamisega. Selgitasite, et Teie peres kasvab kolm last, kellest üks elab vaheldumisi Teie ja oma ema juures. Sotsiaalkindlustusamet (SKA) keeldus Teile lasterikka pere toetust määramast, kuna mõlemas peres elava lapse eest saab lapsetoetust lapse ema, kes pole nõus toetuse saamise õigust Teile andma. Teie hinnangul ei saa lasterikka pere toetuse saamise õigus sõltuda lapsetoetuse laekumisest kui formaalsest kriteeriumist, vaid toetus tuleb määrata sisulistel alustel.

Lasterikka pere toetuse saamise õigus on ühel vanemal, hoolduspere vanemal või eestkostjal, samuti perehüvitiste seaduse (PHS) § 25 lõike 1 punktis 2 või 3 nimetatud isikul, kes kasvatab peres kolme või enam last (PHS § 21 lg 1). PHS § 26 lg 3 sätestab, et kui laps kasvab võrdselt mõlema lahus elava vanema juures, arvatakse laps ühe vanema pere koosseisu, nii nagu vanemad on omavahel kokku leppinud.

PHS § 25 lg 1 näeb ette, et peretoetusi taotleb last kasvatavanem. See säte kehtib kõigi peretoetuste kohta. Juhul kui laps kasvab mõlemas peres (PHS § 25 lg 2, § 26 lg 3) saab kõiki peretoetusi taotleda vanem, kelle pere koosseisu laps arvati. Teie lapse emale on juba määratud lapse eest lapsetoetus (üks peretoetustest) ja Teie olete sellega nõustunud. Kui olukord on muutunud ja soovite, et peretoetusi saaksite Teie, tuleb Teil selles lapse emaga kokku leppida. Niisugune vanemate kokkulepe tuleb esitada ka SKA-le.

Niisiis pole SKA lähtunud oma otsust tehes pelgalt formaalsest asjaolust, kellele laekub lapsetoetus, vaid Teie ja lapse ema kokkuleppest, et peretoetusi on õigus saada lapse emal.

[Perekonnaseaduse](#) (PKS) järgi tuleb lapse vanematel oma last ülal pidada. Kui lapse vajadused on rahuldatud, ei ole vanematel iseenesest vajadust ega kohustust kasutada kõiki sotsiaalsüsteemi pakutavaid rahalisi toetusi. Teadmata küll Teie ja lapse ema võimalusi lapse ülalpidamisel, saab praegusel juhul öelda, et kuna lapse ema on teie kokkuleppe muutmise vastu, jääb saamata toetus (arvestuslikult 100 eurot), mida saaks teie ühise lapse vajaduste rahuldamiseks kasutada. Sel juhul on võimalik saada abi kohtust. PKS § 134 lg 1 sätestab, et kui vanem ohustab lapse heaolu, rakendab kohus ohu ärahoidmiseks vajalikke abinõusid. Muu hulgas võib kohus sellisel juhul teha vanema asemel lapse hooldusõigusest tulenevaid otsuseid, hoiatusi ja ettekirjutusi. Seega võiks kohus vaidluse korral nt ise otsustada perehüvitiste saaja.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Teine võimalus, kuidas saaks leevendada Teie olukorda ühise lapse ülalpidamisel, oleks taotleda enda ülalpidamiskohustuse vähendamist. Selline nõue lähtuks asjaolust, et kui lapse ema takistab Teil põhjendamatult lasterikka pere toetust saamast, tuleb tal endal selle võrra rohkem lapse ülalpidamisse panustada. Loomulikult sõltub kohtusse pöördumise perspektiivikus vanemate ja lapse tegelikust olukorrast ning kohtu hinnangust selle kohta. Kohtu seisukohta pole võimalik ette ennustada.

Avaldasite muret ka ebaõigluse pärast, mis võib tekkida siis, kui lapse ema perre sünnib veel üks laps (mõlemas peres oleks sel juhul kaks last ja kolmas laps elaks vaheldumisi mõlemas peres). Sel juhul määratakse lapserikka pere toetus lapse emale, kuna teie ühise lapse eest makstakse lapsetoetust emale kui lapse kasvatajale. Teie perel poleks võimalust seda toetust saada, kui lapse ema pole nõus toetuse saamise õigust üle andma. Leidsite, et sellisel juhul peaks olema võimalus jagada lapserikka pere toetus kahe pere vahel pooleks, sest muidu koheldaks kahe pere lapsi ebavõrdselt.

Kuigi lasterikka pere toetust võivad saada pered, kus kasvab kolm last (PHS § 21 lg 1), on Riigikogu otsustanud, et seda toetust võib saada ka see pere, kus laps osaliselt elab. Seda üksnes siis, kui vanemad lepivad kokku, kumma pere koosseisu vahelduva elukohaga laps kuulub.¹ Kui üks vanem juba saab peretoetust (lapsetoetust), on kokkulepe, kummas peres laps peretoetuste saamise mõttes kasvab, vanemate vahel sõlmitud.

Mõistagi võivad osapooled asjaolude muutudes soovida kokkulepet muuta. Sellise võimaluse näeb ette ka PHS. Vanematel on võimalus peretoetuste maksmise kokkulepet muuta ja saada selle alusel toetust ka kordamööda (PHS § 6 lg 1). Kui üks vanematest pole nõus saama toetust kordamööda, on põhimõtteliselt võimalik kaaluda ühise lapse ülalpidamiskulude vähendamise nõude esitamist teise vanema vastu.

PKS § 118 lg 1 näeb ette, et vanematel on lapse suhtes ühine hooldusõigus ja nad täidavad hoolduskohustust omal vastutusel ja üksmeeles, pidades silmas lapse igakülgset heaolu. Niisiis on vanematel vaja saavutada kõigis last puudutavates küsimustes kokkulepe. Seda ka siis, kui vanemad ei ela koos. Lasterikka pere toetuse saamine pole selles mõttes erandlik. Kui vanemad ei suuda saavutada kokkulepet kõigis last puudutavates küsimustes, võib üks vanematest taotleda ühise hooldusõiguse osalist või täielikku lõpetamist PKS § 137 mõttes. See ei puuduta suhtlusõigust, mis on ka hooldusõiguseta või osalise hooldusõigusega vanemal (vt PKS § 143 jj).

SKA ega ükski muu haldusorgan ei saa teha vanemate asemel otsuseid hooldusõiguse kohta, muu hulgas selle kohta, kumma pere koosseisu peaks lapse arvama, milline on perede majanduslik olukord ja vastutus lapse ülalpidamise eest. Kuna kõiki last puudutavaid küsimusi peavad vanemad lahendama koos, on keeruline leida sellist asjaolu, millest lähtuvalt saaks haldusorgan määratleda, kummas peres laps kasvab. Näiteks ka lapse rahvastikuregistrijärgne elukoht määratakse vanemate kokkuleppel.

Eesti Vabariigi põhiseaduse § 28 lõike 4 järgi on lasterikkad pered riigi ja kohalike omavalitsuste erilise hoole all. Samas on Riigikogul õigus otsustada, milline pere lugeda lasterikkaks ning milliste meetmetega ja mis tingimustel lasterikkaid peresid toetada. Need on poliitilised valikud.²

¹ Vt ka RKPJK 8.11.2017 otsust asjas nr 5-17-9, p 38: „38. Nimelt ei ole kolleegiumi hinnangul põhiseaduse ja võrdsuspõhiõigusega põhimõtteliselt vastuolus soovitus, et lapse kasvatajad omavahel soodustuse saaja kokku lepiksid. [---]“

² Vt Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee 2015. a resolutsioon „[Equality and shared parental responsibility: the role of fathers](#)“. Punktis 5.7 soovitatakse liikmesriikidel võtta jagatud elukoha põhimõtet arvesse sotsiaaltoetuste andmisel.

Et inimeste vaeva ja riigi administreerimiskulusid vähendada, püüab riik peretoetuste maksmisel võimalikult palju toetuda andmebaasides olevale infole, eeldades, et see info on õige (vt PHS muutmise [eelnoõ](#)).

Leian, et see, et SKA määrab lasterikka pere toetuse, lähtudes vanemate kokkuleppest, kummal neist on õigus peretoetusi saada, on õiguspärane. Perehüvitiste seaduses sätestatud lasterikka pere toetuse saamise tingimused ei pruugi kõiki rahuldada, kuid tegu pole ilmselgelt põhiseadusvastase regulatsiooniga.

Loodan, et neist selgitustest on abi.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Koopia: Sotsiaalkindlustusamet
Sotsiaalministeerium (avaldaja isikuandmeteta)